

האם אכן דרוש רענון הדוקטרינה הצבאית של ישראל?

תגובה לביקורתו של תא"ל (מיל) דב תמרי

ד"ר אריאל לוויטה

ביקורתו של תא"ל (מיל) דב תמרי דורשת תגובה – והמגיב עשוי להתפתות לכדי התייחסות מפורטת שתפריך את כל טענותיו של דב תמרי, אחת לאחת. אבל, למעשה אפילו לא דרוש מאמץ רב על מנת להזכיר כי טיעוניו כנגד המתודולוגיה והדיוק העובדתי של מחקרי אינם נסמכים אלא על הצהרות לא מבוססות, דוגמאות שלא ממין העניין וכו'. מפתה, אך במקרה שלפנינו לא יהיה זה נכון לנהוג כך – משום שהקורא יוכל להתרשם בעצמו ממידת הביסוס שהטיעונים זוכים לו במאמר, מול הביסוס שהם זוכים לו בספר. וחשוב יותר מכך: אסור לאפשר לעיסוק בפרטים, מרתקים ככל שיהיו, מלהסיט אותנו מהציר העיקרי של הוויכוח בין דב תמרי לביני. במוקד הוויכוח עומדת טענתי, שהוא דוחה מכל וכל, ולפיה נוצרו כיום הנסיבות המחייבות לרענון את תפיסת הביטחון בכלל – ואת הדוקטרינה הצבאית של ישראל, בהיבטיה ההגנתיים וההתקפיים – בפרט.

על מה בעצם נשען הטיעון של הספר, ולפיו מתבקש רענון דוקטרינרי כזה? על שלושה נדבכים עיקריים, המשלימים זה את זה: הנדבך הראשון הינו מאמץ שיטתי, מבוסס מבחינה מדעית, לתאר את יסודות תפיסת הביטחון והחשיבה הדוקטרינרית של צה"ל מאז הקמת המדינה ועד היום. נדבך זה דרוש משום שלא ניתן לבחון את תקפות

תפיסת הביטחון והדוקטרינה הצבאית מבלי להתוודע אליהם תחילה ולעמוד בהרחבה על הגיונם הפנימי. ואילו תאור אמין, עדכני וממצה של הנושא לא היה קיים קודם לכן בנמצא.¹

המאמץ לגבש תיאור כזה קיבל משנה חשיבות נוכח טענה הרווחת בצה"ל וגם מחוצה לו, ולפיה אין לצה"ל דוקטרינה ואסטרטגיית אופרטיביות (להבדיל מטאקטית) כל-עיקר.

למרות ביקורתו הנוקבת על מחקרי בתחומים רבים אחרים, מודה דב תמרי שתיאור יסודות הדוקטרינה כפי שהופיע בספרי הוא אכן מדויק בדרך-כלל.

הנדבך השני הינו תיאור מקיף של התפתחות האתוס ההתקפי בצה"ל והתעצמותו החל ממחצית שנות ה-50.

תיאור זה מצביע על השתרשות הדוקטרינה ההתקפית המובהקת בצה"ל כבר לאחר מלחמת-קדש, תוך יצירת עוינות גוברת והולכת כלפי – ובורות גדלה ביחס אל – הגנה ומגננה, בורות ועוינות שהגיעו לשיאן בתקופה שקדמה למלחמת יום-הכיפורים.

הספר מוכיח כי למעשה לא חלו עד לאחרונה שינויים של ממש בדוקטרינה של צה"ל בסוגייה זו. אמנם לאחר מלחמת יום-הכיפורים – הקדיש צה"ל תשומת-לב מוגברת להגנת רמת-הגולן, אך תשומת-לב זו באה בעיקרה לידי ביטוי בתחומי התשתית, הארגון וניהול הקרב הטקטי.

הנדבך השלישי שהתייזה של הספר נשענת עליו הינו בחינת תקפותן של אותן הנחות והערכות, שעליהן נשענו תפיסת הביטחון והדוקטרינה הצבאית המסורתית. בחינה זו נעשית לאור הניסיון הרב שנצבר במרוצת ארבעים שנה של עימותים בין ישראל לערב. היא לוקחת בחשבון גם אותן תמורות מפליגות שחלו במרוצת הזמן בישראל, במדינות ערב, בסכסוך הישראלי-ערבי בכללו, ביחסי ישראל וערב עם המעצמות, ואפילו בטכנולוגיה הצבאית עצמה. הבחינה מתייחסת למיגוון

בהבנת מהות עקרון ההתקפיות עצמו. הוא היה עיקרון המבטא את חשיבות היוזמה, רוח-הלחימה והדבקות במשימה להשגת המטרה (והיה ברור שיישומו נגזר מן הנסיבות ומחייב שיקול-דעת) – ועם הזמן צומצמה משמעותו להתקפיות בכל עת ובכל מחיר, המבוצעת באורח מיידי ואוטומטי. אחד הביטויים הבולטים לפישוט-היתר שחל בחשיבה הצבאית בתחום זה הינו הטשטוש ההדרגתי שחל בהבנת ההבדל בין מקומו של עקרון ההתקפיות בלחימה ברמה הטקטית (שבה הוא ללא-ספק מרכזי ביותר), לבין מקומו ברמה האופרטיבית והאסטרטגית (שבה עולים בחשיבותם שיקולים ועקרונות נוספים). הטשטוש שחל בנושא זה גרם בין היתר להתעלמות מההשפעות הבלתי-מייצבות שנועדו לדוקטרינה התקפית. **האדרה:** פישוט התורה הצבאית הישראלית בנושא ההתקפה לווה בתהליך של האדרה ופיאור של הלחימה ההתקפית. האדרת ההתקפיות מצאה את ביטויה לא רק בהטמעת החינוך להתקפיות מעל לכל, אלא גם בהדגשת התוצאה הסופית של קרבות תוך הצנעת המשמעות של המחיר שגובה קרב כתוצאה מהתקפיות לא-שקולה או המיושמת בטרם עת. ריבוי אבדות בקרבות התקפיים נתפס, אם כן, בראש-ובראשונה כמדד להרואיקה – ולא כאינדיקטור אפשרי להתקפיות בלתי-מחושבת. לפיכך תשומת-הלב הצבאית התמקדה באותם קרבות התקפיים מפורסמים עקובים מדם – אבל עשתה זאת כמעט אך ורק כאמצעי להטמעת מורשת-קרב (ערך החשוב לכשעצמו), ולא כאמצעי להפקת לקחים אופרטיביים ותורתיים והמחשתם.

לתחומים, שהמלחמה חשפה בהם ליקויי-תיפקוד חמורים. (לדוגמה בחיל-הים במהלך מלחמת ששת הימים, בחיל-האוויר ובמודיעין במהלך מלחמת יום-הכיפורים).

התפתחות אתוס התקפי

האילוצים האסטרטגיים של מדינת ישראל, בד-בבד עם הרצון להעלות ולטפח את כושר הלחימה בצבא, הביאו לכך שצה"ל טיפח אתוס התקפי כבר בראשית ימיו. אתוס זה אכן תרם רבות לחיזוק כושר-הלחימה של צה"ל. כושר זה בא לידי ביטוי מרשים בשדה-הקרב, מאז ועד היום. אלא שדווקא הצלחות אופרטיביות אלה הן שחיזקו את האתוס ההתקפי – עד כדי כך שבתקופה שקדמה למלחמת יום-הכיפורים הוא התגבר והתפשט, עד שהשתלט למעשה על החשיבה הצבאית הישראלית תוך שהוא דוחק הצידה ערכים ועקרונות צבאיים חשובים לא פחות. תופעה זו אירעה גם בצבאות אחרים בתקופות קודמות (לדוגמה הצבא הצרפתי ערב מלחמת-העולם הראשונה). להשתלטות האתוס ההתקפי על החשיבה הצבאית הישראלית היו למעשה שלושה ביטויים מעשיים: **פישוט** (סימפליפיקציה), **האדרה** (גלורפיקציה) ו**קיצעון** (דוגמטיזציה) של החשיבה התורתית בתחום ההגנה וההתקפה.

פישוט – שנוצר במרוצת השנים בהבנת מהות עקרון ההתקפיות, הן בפני עצמו והן בהשוואה לעקרונות מלחמה אחרים. בצה"ל, עקרון ההתקפיות הלך ונתפס כחזות הכל. כמעט כל אמנות המלחמה צומצמה בהדרגה לכדי עיקרון דומיננטי אחד של התקפיות – תוך דחיקה לשוליים של עקרונות מלחמה אחרים, כגון שימור הכוח. במקביל חל פישוט יתר

התפתחויות מדיניות (פנימיות וחיצוניות) – צבאיות, טכנולוגיות, כלכליות וחברתיות – שחלו בסביבת הפעולה של צה"ל במשך השנים, ומנסה לעמוד על השלכותיהן: הן לתפיסת הביטחון, והן להיבטים ההתקפיים וההגנתיים של הדוקטרינה הצבאית.

*

קוצר היריעה אינו מאפשר להרחיב כאן את הדיבור על ממצאי המחקר, והם מופיעים ממילא בפירוט רב בספר. עם זאת – נוכח הטענות השונות שהשמיע דב תמרי – בכל-זאת מן הראוי לחזור ולהדגיש כאן בקצרה שלוש תופעות מרכזיות, שהספר עומד עליהן:

א. המשכיות דוקטרינרית

מאז מחצית שנות ה-50 ועד היום לא חלו שינויים מהותיים בדוקטרינה הצבאית הישראלית – הן ברמה האסטרטגית, והן ברמה האופרטיבית. תופעה זו אינה צריכה להפתיע לא רק כיוון שאינה ייחודית לצה"ל, אלא גם משום שהיא מהווה תוצאה ישירה של מערכת הגירויים והאילוצים שהוא פועל בהם. צה"ל גדל והתעצם במרוצת השנים, וזה הביא בהכרח לכדי מידה לא מבולטת של מיסוד ושמרנות על חשבון המקוריות והאילתור שכה איפיינו אותו בימי הראשונים. הגודל והמורכבות של צה"ל, לצד הצלחותיו המרשימות בשדה-הקרב, הטרדות היומיומיות של הביטחון השוטף, הצורך בכוננות מתמדת למלחמה, וגם העדד גירויים של ממש לתמורה מצד הדרג המדיני – איפשרו במידה רבה לצה"ל לשקוט על שמריו בתחום הדוקטרינרי. יש אמנם תחומים אחדים בצה"ל שבכל זאת חלו בהם שינויים דוקטרינריים במהלך התקופה. אך אלה מצטמצמים כמעט אך ורק

להאדרת הלחימה ההתקפית התלוותה גם דה לגיטימאציה שיטתית של הלחימה ההגנתית – תוך טיפוח שיטתי של מיתוסים, ולפיהם הגנה היא בהכרח סטאטית ונטולת אלמנטים התקפיים, וגורמת לקיבעון מחשבתי ולרפיון צבאי, וכי"ב. דה לגיטימאציה זו הביאה במרוצת הזמן גם לבורות מפתיעה ביחס למהותו של הקרב ההגנתי ודרך ניהולו.

קיבעון: התפיסה האופרטיווית של ניהול קרב ההתקפה בצה"ל איבדה בהדרגה רבים מהאלמנטים המקוריים והנועזים יותר שליוו אותה בשנות ה-50 וה-60 (שהיו מזוהים בראש ובראשונה עם יישום "הגישה העקיפה"). צה"ל נסמך יותר ויותר על חיפוש הכרעה יבשתית באמצעות הבקעה חזיתית, על כל המשתמע ממנה – תפיסה שלא השתנתה מהותית למרות התמורות המהותיות שחלו במקביל באופיו של שדה הקרב היבשתי בכלל, ובזירת הלחימה העיקרית של צה"ל בפרט.

כרסום במרחב התמחן של ישראל ג.
בעוד ששתי התופעות הקודמות שעליהן הצבעתי נוגעות להתפתחויות הקשורות בדוקטרינה הצבאית גופא, הרי שהתופעה השלישית מתייחסת לתמורה המפליגה שחלה בתנאי הפעולה שהדוקטרינה הצבאית אמורה להיות מיושמת בהם. בהקשר זה ראויים לציון מיוחד השינויים הבאים: התגברות המעורבות של המעצמות באזור, התחזקות התלות של ישראל בארה"ב, שינוי מסוים באופי הסכסוך הישראלי-ערבי (הסכום השלום הישראלי-מצרי, צמצום יעדי המלחמה הערביים בישראל) – לצד מעורבותו הגוברת של הציבור בישראל בסוגיית מלחמה ושלום. למכלול תמורות זה היו כמובן

השפעות שונות מגוונות, וראוי למקד את תשומת-הלב להשפעה אחת מרכזית הרלוונטית לענייננו כאן – הכרסום במרחב התמרון המדיני של ישראל בכלל, ובנושאי מלחמה ושלום בפרט. כרסום זה מוצא את ביטויו, בין היתר, בהגבלת חופש הפעולה של ישראל ביזום מלחמה (מלחמת מנע או מלחמה מקדימה), ובניהולה – בכל הנוגע לתקיפת יעדים, לביצוע מהלכים מסוימים בשטח מדינות ערב, למשך הזמן העומד לרשות ישראל לניהול מלחמה, ועוד.

מגמת הכרסום בחופש התמרון הישראלי העמיקה עוד יותר נוכח התפתחויות שחלו במקביל בטכנולוגיה הצבאית (התחזקות גורם האש על חשבון גורם התמרון) וגם בתנאים הצבאיים בזירה. החשובה והמדאיגה שבהן הינה התפתחותו ההדרגתית של מענה צבאי ערבי מקיף לדוקטרינה אמינה ומבנה הכוח המסורתי של צה"ל. פיתוח מענה זה, שהחל לאחר מלחמת ששת הימים (ובמידה רבה החל בעקבותיה), צבר תאוצה נוספת לאחר מלחמות יום הכיפורים ושלום הגליל. עיקר ביטויו בתחומים הבאים: יצירת כוחות ומכשול במרחב הלחימה, יצירת איומים רבים ומגוונים על פלטפורמות הלחימה העיקריות באוויר ובים וביבשה, הקמת מערכים לחסימת צירי איגוף קלאסיים – ולבסוף גם בפיתוח איום משמעותי של טילי קרקע-קרקע (עם ראשי-קרב קונבנציונאליים ו/או כימיים) הן על בסיסי חיל-האוויר, מפקדות, מתקני שליטה וימ"חים, והן על ריכוזי אוכלוסין בצפונה של ישראל ובמרכזה. מכלול השינויים הצבאיים הללו שוחק במידה מדאיגה את כושרו של צה"ל לבצע את מהלכי המלחמה הקלאסיים שלו, המבוססים בראש-ובראשונה על תנועה אל תוך שטחי האויב ותמרון בתוך שטחים אלה. השחיקה נובעת הן מחשש למחיר של מהלכים כאלה בשחיקה צבאית, והן

מהסיכון הכרוך בהם לפגיעה בתשתית ובאוכלוסייה אזרחית, ולעומת עם המעצמות.

*

למכלול התופעות, שנסקר כאן בקיצור נמרץ, נודעות השלכות רבות ומרחיקות לכת על תחומים רבים שונים של הביטחון בישראל בכלל ועל הנדבך הצבאי שלו בפרט. גם בתחום הצבאי הוא משליך על תפיסת ההרתעה והלחימה ועל ארגון הכוח ומבנהו, על האימון וההדרכה, על התכניות המבצעיות, ההגנה על העורף והתשתית ועוד. כאן, מטבע הדברים, נעסוק אך ורק במשמעות העקרונית הנובעת מהם ביחס לדוקטרינה הצבאית הישראלית – ולמעשה רק במרכיב ההתקפי וההגנתי של דוקטרינה זו.

המשכיות הדוקטרינות והאתוס הצבאי התקפי אינם בהכרח תופעות שלילות לכשעצמן. נהפוך הוא. מידה של רציפות והמשכיות – בארגון, בתורה ובאמצעים – הינה הכרחית לתפקודו של צבא בשדה הקרב, משום שהיא מבטיחה יציבות ותיאום בין חלקי השונים של ארגון מורכב כצבא מודרני. באורח דומה נודעת חשיבות רבה לרוח לחימה התקפית, המחזקת את היוזמה וההישגיות הצבאית. אלא שבדומה למה שקרה בצבאות רבים אחרים, הערכים של המשכיות והתקפיות הפכו במרוצת הזמן דומיננטיים יתר-על-המידה בחשיבה הצבאית שלנו, מה עוד שבמקביל חלו תמורות מרחיקות לכת בסביבת-הפעולה של צה"ל. השילוב של שתי התופעות הוא שיוצר מצב מדאיג, המחייב רענון של תפיסת-הביטחון הישראלית בכלל – והדוקטרינה הצבאית בפרט – בראש ובראשונה בסוגיית ההגנה וההתקפה. רענון כשמו כן הוא – אין משמעו הוצאת הישן מפני החדש, אלא התאמות ושינויים בישן כדי להתאימו למציאות החדשה.

בכל מחיר ומסיטה את תשומת-הלב משאלות העיתוי ומחיר הביצוע הצבאי והמדיני של ההתקפה, ומדכאת חיפוש אחר כיווני מענה אופרטיביים ואסטרטגיים נוספים ו/או אחרים, שיהוו תחליף להתקפיות בכל עת ובכל מחיר. כאן נזכיר רק שהמהלך האסטרטגי המבריק ביותר הוא זה המאפשר לכפות את רצונך על האויב מבלי שתזדקק לשם כך לעימות ישיר וחזותי עמו – או תצמצם עימות זה למינימום ההכרחי.

דברים אלה מביאים אותי לפני סיום, להוסיף הערה הנוגעת להתמודדות עם ביקורת בכלל, ועם הביקורת המשתמעת מספרי כלפי צה"ל בפרט. דרך רווחת להתמודד עם ביקורת הינה ליחס למשמיעיה חוסר-הבנה, כוונות זרות, או טיעוני קש (Straw arguments) – להוציא דברים מהקשרם, להיתפס לסגנון ולא למהות, ובסך הכל להיתלות בכל מיני פרטים שוליים על מנת לבטל את הצורך להתווכח עניינית עם התיזה המקופלת בביקורת. למרבה הצער, תגובתו של דב תמרי לספרי אינה נקייה מליקויים אלה. לשמחתי, היא אינה נחלת הכלל. אף-על-פי שמשתמעת מהספר מידה של ביקורת כלפי צה"ל, מצאתי בצה"ל (וגם מחוצה לו) הכרה בכך שכוונת הספר להציע ביקורת בונה – ומידה לא-מבוטלת של פתיחות להקשיב לטיעון ולהידבר, וגם לחשוב על הצורך בשינוי. פתיחות זו הינה חשובה ומעודדת גם אם לא תסתיים באימוץ התיזה הספציפית המושמעת בספרי בנושא מגננה ומתקפה. בל נשכח שחוסנו של צה"ל היה מאז ומתמיד מושתת על איכותו. איכות ניתן להשיג ולשמר רק כאשר טרדות השעה, שביעות-הרצון העצמית והאינסטינקט הטבעי של שמירה על הקיים אינם חונקים את תרבות הדיון והמחשבה. אנשים חיצוניים למערכת הביטחון אינם

בארגון, באימוץ ובתשתית עם כל הברכה שבהם (והיא כלל וכלל אינה מבוטלת!), טרם לוו בשידוד-מערכות דוקטרינרי. צה"ל ממשיך לחנך את מפקדיו על ברכי ההתקפיות הטהורה. בהעדר שינוי בדפוסי החשיבה לא תיפתר מצוקת ההרתעה, התמרון, וההכרעה המקופלת ביישום הדוקטרינה הצבאית המסורתית.

כאן מתבקשת הבהרת סוגייה מרכזית אחת, שבה נתפסו אחדים מבמקרי (ובכלל זה דב תמרי) כדי לדחות את ביקורתי ואת הצעותי. הכוונה לטיעון כאילו צידדתי בספרי בתפיסה הגנתית מובהקת, והלא כל ינוקא וברדעת אמור כבר להבין כי באמצעות מגננה בלבד לעולם לא תושג הכרעה צבאית.

זהו טיעון מקומם ומטעה בעת ובעונה אחת. מקומם – כי לא רק שאינו נכון, אלא שהשמעתו היא מגמתית ונועדה לשרת את המטרה של קידוש הקיים וביטול הצורך להתמודד ברצינות עם הצורך בשינוי דוקטרינרי. בספרי אמנם הצבעתי על הצורך הדחוף בחיזוק כושרו ההגנתי של צה"ל – אך חזרתי והדגשתי כי השגת הכרעה עליידי צה"ל (אפילו לצורך הפסקת הלחימה בלבד) עשויה לחייב התקפה, ובכלל זה העתקת הלחימה לשטח האויב, ולו רק משום שזהו המירשם הצבאי הבדוק ביותר לעניין זה, המוכר לנו מהתורה הצבאית ומניסיונו שלנו. יתר-על-כן חזרתי וצינתי בספר את הערך החיובי הגלום הן ברוח-התקפיות והן בהתקפיות – ובלבד שהם באים לידי ביטוי מבוקר ומחושב (בדגש, ברמת ובעיתוי היישום) בהדרכה באימוץ, בבניין הכוח וגם בתכניות מבצעיות.

טיעון ה"התקפיות הטהורה" גם מטעה – משום שהוא חוזר ומחזק את ההבחנה המלאכותית בין הגנה להתקפה. כפי שהבהרתי בפרק ד' בספרי: הבחנה זו נעוצה באי-הבנה של התורה הצבאית, ופגיעתה רעה משום שהיא מקדשת את ההתקפיות

למרות שמדובר ברענון הדוקטרינה הצבאית הישראלית ולא בהחלפתה, השינוי המתבקש אינו שולי כלל-ועיקר. באי-הבנתו את העניין הזה נעוצה אחת מטעויות העיקריות של דב תמרי. הוא שוגה בהבנת מהותו וחשיבותו של שינוי דוקטרינרי – וכפועל-יוצא מכך, גם בהערכת הצורך (שנותר בעינו) לרענן את הדוקטרינה הצבאית הישראלית. שינוי דוקטרינרי ברמה האופרטיבית והאסטרטגית אינו עניין של מה-בכך, משום שהוא מחייב בראש-ובראשונה התאמה של דפוסי חשיבה. זהו תהליך קשה וארוך יותר לביצוע מאושר שינוי בארגון או באמל"ח. הצלחתו מותנית במידה רבה במעורבות אישית ועקבית של קברניטי הביטחון (בצבא ובדרג המדיני) בעיצוב הדפוסים החדשים והטמעתם בצבא באמצעות חינוך, בהדרכה ובאימוץ. התיאום בעניין זה בין הדרג המדיני לצבאי, אשר דב תמרי סולד ממנו, הינו הכרחי לא רק מחמת אפיו הדמוקרטי של המשטר שלנו, אלא משום שהפעילות הצבאית כל כולה נועדה לשרת מטרות מדיניות, והיא מתנהלת בהכרח בתוך מסגרת של אילוצים והנחיות מדיניים. הצורך במעורבות האישית של קברניטי הביטחון בתחום זה – עידוד וביצוע השינוי הדוקטרינרי – הינו, עם זאת, המקור לאחד הקשיים העיקריים ברענון הדוקטרינרי. זאת לא רק מחמת ריבוי המחויבויות האחרות של קברניטי הביטחון – אלא גם משום שחשיבתם בתחום הביטחון (כפתחומים אחרים), התעצבה בהכרח על בסיס התפיסה מסורתית, שבחלקה (כאמור) כבר אינה תואמת את המציאות העכשווית.

דב תמרי צודק בכך שצה"ל הקדיש לא מעט משאבים לשיפור כושרו ההגנתי מאז מלחמת יום-הכיפורים. דברים ברוח זו נאמרו במפורש בספרי. יותר מכך, הנושא ההגנתי זכה לתשומת-לב נוספת בצה"ל לאחר היציאה מלבנון. אלא ששינויים אלה

הלזול באויב – הופתעתי ממסקנתו החמורה של ד"ר איתן בעניין "הלזול באויב", אליה הגיע בעקבות תאורי את הליקויים הסוריים לעומת האמור לגבי חלק מפעילות כוחותינו. יצוין, שככלל אני נוטה לזלול באויב, ובפרט לא בסורים. כן לא הטלתי ספק במוכנות הסורית הטובה למלחמה וביתרונות, שצברו במהלך הפתיחה.

עם זאת, הכשלים והליקויים שאפינו את התפיסה הסורית ואת יישומה בפועל היוו, כאמור, מרכיב חשוב בכישלונם ומצאתי לנכון להבליטם. באשר לצה"ל, הרי לצד הביקורת, גם הדגשתי שאותם הכוחות המוגבלים, שפעלו בראשית המערכה, הם שחרצו את גורלה על-ידי שיבוש המאמץ הסורי. זאת בלא קשר למוכנותו הכוללת ולהחלטות המערכתיות במהלך הלחימה. יתרה מכך, תרומתם של כוחות אלה גוברת על רקע תנאי הנחיתות והליקויים בניהול המערכה ע"י הצד הישראלי.

מעבר לסוגיות אלה אני רואה מקום להגיב על מספר הערות נוספות, שבחלקן נראות לי מגמתיות:

- השואת המאמר למודל של אפלטון אינה רלוונטית: לא תיארתי מודל של אידאל מול המציאות, אלא תכנון מול ביצוע.
- לא נראה לי ענייני לטעון לקשר שבין הליקויים הסוריים בתפקוד, בפיקוד ובשליטה ובכושר הלחימה, לבין העובדה שליקויים דומים נתגלו, בחלקם, גם בתפקודו של צה"ל. באותה המידה אינה רלוונטית השוואת יכולת לחימת הלילה הסורית הנמוכה לעובדה שכוחותינו חסרו אמצעי ראיית לילה.
- לא יהיה זה נכון (ובפרט לגבי המקרה הנדון) – שבו מדובר בקרב מגננה קשה שנכפה על צה"ל בתנאי נחיתות) לבחון את תוצאות המלחמה על פי מספר האבדות. ובודאי אין להתנות את ההערכה לתפקוד כוחותינו במספר הנפגעים. מספר האבדות אינו גורע מהערכה לתרומתם, כפי שהערה זו אינה מבטאת "לזול באויב".
- לא ברור לי כיצד הובן מדברי "סוריה למדה את הלקח, כי במלחמה לא תשיג את רמת-הגולן". להיפך, קבעתי כי "שחרור רמת-הגולן היה ונותר היעד הסורי העיקרי, כאשר ללקחי מלחמת יוה"כ נודעת חשיבות רבה

בעיצוב תפיסת המלחמה העכשווית של סוריה."

תיקון טעות

בשם ספרו של שמעון גולן כפי שמופיע בגיליון 315-316 עמ' 58 נפלה טעות. השם הנכון הוא: **מדות ומאבק בימי מרי – האקטיוויזם בתנועת העבודה מול האקטיוויזם במחתרות הפורשות בשנים 1946-1945**.

המשך מעמ' 39

יכולים או צריכים להכתיב עבורה החלטות, ולפחות במקרה שלי גם אינם מנסים לעשות זאת, אך הם בהחלט יכולים לתרום לאיכותו של הדין, המתקיים בתוך המערכת, בסוגיות מרכזיות של ביטחון ישראל.

הערות

1. אין הכוונה לזלול חלילה בתרומתם של מחקרים ומאמרים קודמים להארת המסגרת ונדבכים מסויימים של הדוקטרינה הצבאית. בעברית ראויים לציון מיוחד בהקשר זה הפרסומים הבאים:

ישראל טל, "תורת הבטחון של ישראל – רקע ודינמיקה", מערכות 253 דצמבר 1976.

דן הורביץ, "הקבוע והמשתנה בתפיסת הבטחון של ישראל", מלחמת ברירה, תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, 1985.

ד"ר אריאל לויטה

המשך מעמ' 45

הפרק השני והארון ביותר יתמקד בדרג המערכת, שבו יילמדו התכנון והביצוע של מערכות שונות. הוא כולל ניתוח מגוון רחב של מבצעים ומערכות ומתמקד בנושאים מרכזיים שבהם מעורבים הזרועות והחילות השונים וכן השתתפות בתרגילים ברמת הפיקוד תוך ביקור בפקידים השונים ולימוד אופי העבודה בהם. על שני פרקי אומנות המלחמה להסתיים בהשתתפות של החניכים בתרגיל פיקודי

עם כוחות, אשר יקדימו אותו שני ניתוחי מערכה בשטח. לבסוף, לאחר שהחניך עסק במרבית הזמן של הקורס בבחינת ניהול המלחמה, יהיה עליו ללמוד בקצרה כיצד מדינת ישראל וצה"ל מתכוננים למלחמה בימי רגיעה. בפרק זה תעשה השוואה בין ההתפתחויות הצבאיות האחרונות לבין התפתחות צה"ל ותורת הביטחון בשנות החמישים והשישים, זאת במטרה לבדוק מהם המאמצים הנוספים שעל צה"ל לעשות כדי לשפר את יעילותו המבצעית במלחמה הבאה.

הערכת החניך

המכללה לפר"ם חייבת להיות מוסד מסמך, וכדי לזכות בהסמכה על החניכים להשיג בתום לימודיהם את הציון 80 לפחות. הערכת החניכים תיעשה יום-יום ע"י המדריכים. בנוסף להשתתפות בשיעורים, בניתוחי האירוע ובתרגילים, יוטל על החניך לכתוב עבורה קצרה על כל פרק תיאורטי; לנתח לפחות תרגיל אחד שבו השתתף, ולכתוב שתי עבודות רחבות היקף; האחת – ברמה הטקטית והשנייה – ברמה המערכתית. ולבסוף בסיום הקורס יידרש כל חניך להיבחן בעל פה בחינה ממושכת ע"י וועדה מסמיכה.

אל"מ בני מיכלסון

המשך מעמ' 46

של המפקדה שבראשה הוא עומד. מערכות פיקוד ושליטה נכונות הן הדרך להשפיע על איכות הפיקוד, וככל שהרמה גבוהה יותר, עולה חשיבותה של המפקדה. אם יבוא הגאון, המפקדה לא תפריע לו. עם זאת מובן, שאסור לוותר על איכות המפקדים. זה התחום שבו יש להשקיע ומהר. שם נשיג את הרווח הגדול ביותר בהשקעה הכספית הקטנה ביותר – לא באיתור המנהיגים אלא בטיפוח המפקדים, ועניין זה ראוי למאמר בפני עצמו.

אל"מ ע

